

**ACI ve SÖYLEMİN TASVİRİ OLARAK FOTOĞRAF:
6 ŞUBAT 2023 TARİHLİ KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLER
ÖRNEĞİ**

**PHOTO AS A DESCRIPTION OF GRIEF AND DISCOURSE:
EXAMPLE OF KAHRAMANMARAŞ CENTERED EARTHQUAKE DATED 6
FEBRUARY 2023**

Dr. Öğr. Üyesi Basri GENÇCELEP

Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, bgenccelep@atauni.edu.tr, Erzurum,
Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-2887-2420

ÖZET

Fotoğrafın bir sanat dalı olmasının ötesinde, keşfedildiği andan itibaren kanıt olarak kullanım özelliği de bulunmaktadır. Bu yönüyle fotoğraf, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremlerde, geleneksel medya ve sosyal medyanın en çok kullandığı araçlardan biri olmuştur. Bu bağlam çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmada, asrın felaketi olarak adlandırılan Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen insanların, geçmiş yaşantılarının temsili olan kalıntılar üzerine yazdıkları metinler, acı ve söylem kavramlarıyla ele alınarak, fotografik bağlamda incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada, gündelik yaşama dair farklı birçok disiplinin yer aldığı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Fotoğraf, Sosyoloji, Antropoloji ve Psikoloji alanlarıyla konuya ilişkin kuramsal alt yapı oluşturulmuştur. Geleneksel medya ve sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen tarama sonucunda, bu doğal afetlerin yaşandığı bölgelerden söylem içerikli fotoğraflar elde edilerek kullanılmıştır. Elde edilen fotoğraflarda yer alan fotografik söylemler, yaşanan felaketin kişiler üzerinde yarattığı duygu durumunun dışavurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yaşanan acının ve çaresizliğin temsili durumundaki bu fotoğraflar, toplumu bilinçlendirme, yönlendirme ve harekete geçirme görevini üstlenmektedir. Buna bağlı olarak elde edilen örneklerdeki fotografik söylemler, ayrıntılı bir şekilde incelenerek tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Acı, Söylem, Deprem, Doğal Afet.

ABSTRACT

Beyond considered a branch of art, photography has the feature of being used as evidence from the moment it was discovered. In this respect, photography has been one of the tools most used by traditional and social media in the earthquakes in Kahramanmaraş on February 6, 2023. In the current study, the texts written by the people affected by the earthquakes in Kahramanmaraş, which is called the disaster of the century, on the ruins, which are the representations of their past lives, are examined in a photographic context by dealing with the concepts of grief and discourse. In this study, in which qualitative research methods are used, a literature review is carried out, which includes many different disciplines on daily life. The theoretical infrastructure on the subject has been established with the fields of Photography, Sociology, Anthropology and Psychology. As a result of the scanning carried out on traditional and social media, photographs with discourse content obtained from the regions where these natural disasters occurred are used. The photographic discourses in the obtained photographs appear as the expression of the emotional state created by the disaster on people. In addition, these photographs, which represent the experienced grief and desperation, undertake the task

of raising awareness, directing and activating the society. Accordingly, the photographic expressions obtained from the samples are examined and discussed in a detail way.

Key Words: Photography, Grief, Discourse, Earthquake, Natural Disaster.

1. GİRİŞ

Fransız düşünür ve sosyolog Jean Baudrillard fotoğrafı, yazıya alternatif olarak görmektedir (Elkins, 2019: 243). Metinlere konu olabilecek birçok sosyal ve kültürel olayların, durumların, olguların bir tek fotoğraf karesi ile temsil edilmesi sayfalarca metine eş değer olduğu söylenebilir. Fotoğrafçı tarafından gündelik yaşam içinde yer alan bir an, sürekliliği olan zaman akışından kadrajlanır ve izleyiciye sunulur (Berger, 2017: 37). Fotoğrafçılar tarafından üretilen bu anlar, içinde yaşadıkları dönemin sosyal ve kültürel yapısını, dönemin sorunlarını ve çağın durumunu yansıttıkları görülür. Görselliğin bu denli kitleler üzerinde etkili olmasının temel sebebi, insanın her zaman görsele ilgi göstermesi ve aynı zamanda görsel olana gereksinim duyması olarak açıklanabilir. Gündelik yaşamın temsili noktasında fotoğrafın yaratmış olduğu söylem gücü, fotoğrafçının oluşturduğu kadraj içerisinde barındırdığı sembollerin desteğiyle, imgeleri bireylerin ve toplumların belleğine kazınırken, bireyleri yaşanan sosyal ve kültürel olaylara karşı yeniden şekillendirir. Bu bağlamda fotoğrafçı tarafından oluşturulan anlar, gündelik sosyo-kültürel yaşamın gerçeğine ilişkin onaylama ve bunun yanında inşa etmede kullanılan bir araçtır (Berger, 2017: 39). Fotoğrafçılar tarafından oluşturulan görüntüler sayesinde, gündelik yaşam, kültür ve topluluklar temsil edilmeye çalışılmıştır (Hacking, 2015: 297). Sefalet, toplumsal olaylar, politik olaylar, savaş, suç, mahrumiyet, felaket ve ıstırap gibi sosyo-kültürel başlıklar, fotoğrafçılar tarafından seçilen başlıca temalar olarak gösterilebilir (Clarke, 2017: 163). Bu yaklaşımdan yola çıkarak yapılan bu çalışmada doğal afetler teması üzerinden gerçekleştirilen fotografik söylemler incelenmiş ve derinlemesine tartışılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu akademik çalışma, nitel araştırma yöntemlerine başvurularda gerçekleştirilmiştir. Uygulanan araştırma yöntemleri arasında, çalışmada alana dair literatür taraması yapılırken, konuya ilişkin görsel taraması gerçekleştirilmiş ve elde edilen görsellerle fotoğraf okumalarına yer verilmiştir. Uygulanan araştırma yöntemleri arasında literatür taraması ile Fotoğraf, Sosyoloji, Antropoloji ve Psikoloji alanlarına dair kaynaklar tespit edilerek çalışmanın kuramsal alt yapısı oluşturulmuş ve tartışma zemini yaratılmıştır. Seçilen diğer bir araştırma yöntemi olan görsel taramada ise afet bölgesinde gerçekleşen sosyal olayların fotografik temsilleri sosyal ve geleneksel medyadan tespit edilerek, çalışmada örnek olarak kullanılmıştır. Diğer yandan bu fotografik temsiller ile söylem analizi yapılarak derinlemesine incelemeler yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Acı ve Söylemin Tasviri Olarak Fotoğraf

Gündelik sosyo-kültürel yaşamda yer alan birey, içinde yaşamış olduğu dünyaya dair çeşitli düşüncelere, fikirlere ve görüşlere sahiptir. Bireyin sahip olduğu bu kazanımlar ile dünyayı anlamlandırmada, yorumlamada ve anlaşılır bir duruma gelmesinde doğrudan katkı sağladığı düşünülebilir. Bireyin içinde yaşamış olduğu sosyo-kültürel yapı çerçevesinde gelişen toplumsal gerçeklikler, olaylar, durumlar bireyin gündelik yaşamını doğrudan

etkilerken, bu olgulara uyum sağlamaya çalıştığı bir gerçektir. Bu bağlamda 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremler, bölgedeki sosyo-kültürel yapıyı derinden etkilerken, bireylerin yaşanan afet ve sonrasındaki olaylara karşı tutumlarını da şekillendirmiştir.

Bireylerin yaşanan bu afetler karşısında içinde bulundukları şiddetli duygusal travmalardan biri olarak ortaya çıkan acı kavramı, afet bölgesinde sosyal ve geleneksel medyaya en çok yansıyan duygu yoğunluğu olduğu söylenebilir. Acı kavramı kelime anlamı bakımından irdelendiğinde, Türk Dil Kurumunun çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında acının tanımları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, acının tanımının “herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık ve ıstırap” olarak yapılabilir. Başka bir tanımda ise, “ölüm, yangın, deprem vb. olayların yarattığı üzüntü, keder, elem” şeklinde açıklanmıştır (TDK, 1988a: 7-8). İnsan yaşamını derinden etkileme özelliğine sahip olan acı kavramı, felsefe alanında derinlemesine irdelenerek tartışılmıştır. Özellikle Aristoteles geleneği içinde acı, uzun süre heyecanın özel bir biçimi olarak kabul görmüştür. Daha sonrasında ise Descartes öncülüğünde bedensel işleyişin ürettiği bir duyum olarak tanımlanmıştır (Le Breton 2010: 9-10). Acı kavramı, psikoloji alanı açısından incelendiğinde ise, psikanaliz biliminin kurucusu olan Sigmund Freud’un acı kavramı üzerine yapmış olduğu değerlendirme, gerçekleştirilen bu çalışmanın temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Freud, “*Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*” (1996) adlı eserinde bu durumu özellikle birey tarafından sevilen, önemsenen bir kişinin travmatik kaybından sonraki yaşadığı yas ve özlem duygularına gönderme yapmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmanın konusunu, afet bölgesinde yıkılan binalar üzerine yazılan metinlere ait görseller oluşturmaktadır. Bölgede bulunan ve hayati tehlikesi olmayan bireylerin, yaşadıkları acıdan dolayı farklı amaçlarla yıkıntılar üzerine yazdıkları metinlerin, kişilerin anlık durumlarını yansıtan birer fotoğrafik söylem olduğu anlaşılmaktadır.

Söylem kavramı kelime anlamı bakımından “söyleyiş, söyleniş, telaffuz, ifade” anlamlarına gelmektedir (TDK, 1988b: 2021). Eleştirel Psikoloji alanında çalışmaları olan Vivien Burr’a göre söylem, “olayların belirli bir yorumunu bir şekilde birlikte üreten anlamlar, metaforlar, temsiller, imajlar, hikâyeler ve ifadeler takımı” olarak açıklarken, kavramın genel hatlarını da çizmektedir (Burr, 2012: 64 akt. Özkemahlı, 2023: 23). Temsil ve söylem kuramları üzerine araştırmalar gerçekleştiren Stuart Hall ise söylem kavramının genel tanımını şu şekilde gerçekleştirmektedir. Hall’a göre söylem, “Dil aracılığıyla görünürlük kazanan, düzenlenen, hazır ve önceden oluşturulmuş ‘tecrübe edişler’ alanıdır” (1977: 322). Bu bağlamda söylem kavramı bireylerin düşünce, iletişim veya eyleme geçmelerinde bir araç olarak kullanıldığı sonucuna varılabilir. Birey tarafından gerçekleştirilen söylem, toplumsal ilişkileri şekillendirir. Diğer bir ifadeyle, bireye dair her türlü düşüncenin, argümanın, bilginin ve deneyimin muhatapları tarafından anlaşılır hale gelerek anlam kazanmasının yanı sıra, toplumsal düzeni şekillendirmesine katkı sağlayan bir yapıya bürünmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen acı ve söylem kavramları bu çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu başlıklar açısından incelenen fotoğrafların her biri, kendi açısından çeşitli görsel söylemler içermektedir. İncelenen fotoğraflarda yer alan metinlerin yaşanan acının tasviri noktasında birer söylem içermesi, konu bakımından önemli hususlardandır. Ayrıca görsellerin topluma mesaj vermesi, yaşanan afetlere karşı toplumu yeniden inşa etme çabası, topluma umut vererek toplumu güçlendirme ve yeniden şekillendirme isteği, önemli hususlar arasındadır.

3.2. Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Fotografik Söylemi

Tarih boyunca insanoğlunu derinden etkileyen doğal afetler, yaşandığı andan itibaren bölgedeki fiziki yapının yanı sıra sosyo-kültürel yaşam üzerinde de yoğun etkiler bırakmaktadır. Sosyo-kültürel yapıyı şekillendiren insan, yaşanan tüm bu olumsuzluklara karşın içerisinde bulunduğu şartlar neticesinde gündelik yaşamını inşa etmeye çaba sarf etmektedir. Bu bağlamda “acı” ve “söylem” kavramlarıyla temellendirilen, sınırları oluşturulan bu çalışmada; insanların yaşanan doğal afet sonrasında, enkaz kalıntıları üzerinde bıraktığı söylemler veya izler fotografik örnekler ile tartışılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) Başkanlığının, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremlere ilişkin hazırlamış olduğu bültenlerde şu başlıklar öne çıkmaktadır. Bültene göre, “6 Şubat 2023 tarihinde saat 04.17’de 7,4 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir”. İlk yıkıcı depremin ardından en şiddetlisi “6,6 büyüklüğünde olmak üzere (...) 42 artçı deprem meydana gelmiştir”. Depremler, “Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye, Adıyaman, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Malatya ve Adana başta olmak üzere çevre illerde yoğun şekilde hissedilmiştir”.¹ Daha sonra 01.03.2023 tarihinde AFAD tarafından depreme dair gerçekleştirilen en son raporda ise, depremin şiddetine dair yeni ölçümler paylaşılmıştır. Rapora göre, “06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş ili Pazarcık merkezli 7.7 büyüklüğünde ve Elbistan Merkezli 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Depremlerin ardından 11.020 artçı deprem gerçekleşmiştir.” İlgili tarihe kadar elde edilen “son bilgilere göre 45.089 vatandaş hayatını kaybetmiştir.” Depremin yıkıcı etkisinin olduğu illerden kendi imkânları ile tahliye olan toplam “1.971.589 kişidir.”²

Yaşanan depremlerin yaratmış olduğu yıkıcı etki, bölgedeki sosyo-kültürel yaşamı derinden etkilerken, bölge insanlarının belleğinde olumsuz izler bırakmıştır. Bellek kavramına dair çalışmalar gerçekleştiren Fransız tarihçi Pierre Nora’nın kaleme almış olduğu “*Hafıza Mekânları*” adlı eserinde, bu kavrama ilişkin önemli tespitleri bulunmaktadır. Nora’ya göre bellek, insanlar tarafından üretilen, inşa edilen yaşamın direk kendisini oluşturmaktadır. Diğer yandan belleğin, duygulara hitap ederken simgesel hatıralardan, anılardan beslendiğini dile getirir ve bireyin geçmiş yaşamında var olan hatıralarının önemini vurgulamaktadır (2006: 18-20 akt. Özkemahlı, 2023: 121). Bu açıdan değerlendirildiğinde, afet bölgesinde yaşayan insanların belleklerinde yer alan hatıralar geleneksel medya ve sosyal medya araçlarında yayınlanan fotoğraflara yansımaktadır.

Fotoğraf, bir sanat dalı olmanın ötesinde, temelde kanıt görevi üstlenmektedir. Yaşanan olaylara ya da durumlara ilişkin, yaşamın kendisinden bir kesit olduğu için kanıtlama görevi üstlenir (Meskin ve Cohen 2018: 93). Graham Clarke ise fotoğrafın kanıt olarak kullanılabileceğini söylerken, aynı zamanda gerçeğin temsili noktasında bir beyan yarattığını dile getirmiştir (Clarke, 2017: 163). Doğal afetlerin yaşandığı bölgeler açısından yapılan araştırma sonucu elde edilen örnekler, konuya ilişkin kanıtları ve temsilleri oluşturmaktadır. Bu görseller, bireylerin veya toplumsal belleğin yansıması olan, acı ve söylem kavramlarıyla şekillenen fotografik söylemlerden oluşmaktadır. Victor Burgin fotoğrafın anlaşılmasının basit bir şey olmadığını dile getirirken, fotoğrafların neyi söylem olarak oluşturduğunu ve bunu yaparken görsel bir metine büründüğünü söylemektedir (Burgin, 2013: 155).

¹ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, *Kahramanmaraş-Pazarcık’ta Meydana Gelen Deprem Hakkında Basın Bülteni-3*, Erişim: URL-1.

² Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, *Kahramanmaraş-Pazarcık’ta Meydana Gelen Deprem Hakkında Basın Bülteni-36*, Erişim: URL-2.

Fotoğraf-1: Acının Fotografik Söylemi-1

Fotoğraf-2: Acının Fotografik Söylemi-2

Bu bağlamda Fotoğraf-1 ve Fotoğraf-2 incelendiğinde, depremlerin yıkıcı etkisi sonucu büyük zarar gören binalardan bazı kesitler görülmektedir. Depremlerden sağ kurtulan bina sakinleri tarafından yazılan söylemler, acının tasviri noktasında fotoğrafların insanlar üzerinde yarattığı etkiyi güçlendirmektedir. Fotoğraf-1 de yazan “7 katlı, 1. Katlarda 6 kişi var” ve Fotoğraf-2 de yazan “4 Yetişkin, 2 Çocuk” söylemleri, yıkılmış binanın izleyici üzerinde bırakmış olduğu etkiyi misliyle arttırmaktadır. Depremden zarar gören binaların bile önüne geçen bu fotografik söylemler aynı zamanda toplumu yaşanan olaylara karşı şekillendirip, yeniden inşa etmektedir.

Amerikalı eleştirmen Susan Sontag’ın kaleme almış olduğu “*Fotoğraf Üzerine*” adlı eserinde, fotoğrafın “ortada neyin olduğunu anlatan bir görsel doküman” olduğu tespitinde bulunmaktadır (2011: 27). Bu bağlamda, afet bölgesinde çekilen fotoğrafların izleyiciye afet bölgesinde gerçekleşen yıkımın, yaşanan acının ve olayların temsili olarak tarihi bir belge sunduğu söylenebilir. Fotoğraf sanatçısı David Bate, anlamın üretildiği koşullara dair sorular sordurtan fotoğrafların, birer tarihsel belge olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Bate, 2011: 31). Amerikalı fotoğraf sanatçısı Edward Steichen ise (1958), fotoğrafın tarihi bir belge olduğuna ilişkin yapmış olduğu tespiti öne çıkarmaktadır. Steichen’a göre, doğadaki ve toplumdaki olayların fotoğraf aracılığıyla kayıt altına alınmasının, aynı zamanda fotoğrafçı tarafından tarihsel bir belgenin üretildiğini dile getirmektedir.

Deprem bölgesine ait görsel dokümanlar incelendiğinde, çok geniş bir alanı etkileyen ve hızlı müdahale gerektiren bu süreçte, arama kurtarma ekiplerince -zaman kazanmak ve olası hatalara sebebiyet vermemek adına- enkazlar üzerine belge niteliği taşıyan çeşitli notlar yazıldığı görülmektedir (Fotoğraf-3 ve Fotoğraf-4).

Fotoğraf-3: Acının Fotografik Söylemi-3

Fotoğraf-4: Acının Fotografik Söylemi-4

Bu yazıların, enkaz kaldırma çalışmalarına katılan ekipleri yönlendirmek adına da etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda Fotoğraf-3 ve Fotoğraf-4 incelendiğinde, depremlerin yıkıcı etkisi sonucu zarar gören binalardan içerisinde çeşitli söylemler barındıran bazı kesitler görülmektedir. Depremlerde arama kurtarma faaliyetlerine katılan ekiplerce yazılan bu yazılar, müdahale sürecini de hızlandırmaktadır. Fotoğraf-3’de yazan “2. Kez kontrol edilmiştir” ve Fotoğraf-4’de yazan “Ses yok. Kimse olmadığı söyleniyor.” söylemleri, yıkılmış bu binalarda arama kurtarma çalışmalarının yapılıp yapılmadığını, kaç kez yapıldığını, bu enkazlar da insanların olup olmadığını kanıtlar niteliktedir. İçerisinde bu tür söylemleri barındıran kadrarların kayıt altına alınması, aynı zamanda orada yaşanan süreç adına birer tarihsel ve adli belge niteliği taşımaktadır.

Yaşanan depremlerin akabinde, geleneksel medya ve sosyal medyada sıklıkla izleyici karşına çıkan ve içerisinde çeşitli söylemler barındıran enkaz görsellerinden olan Fotoğraf-5 ve Fotoğraf-6’daki fotografik söylemler, acının ve çaresizliğin tarihsel bir belgeye dönüşen yansımalarıdır.

Fotoğraf-5: Acının Fotografik Söylemi-5

Fotoğraf-6: Acının Fotografik Söylemi-6

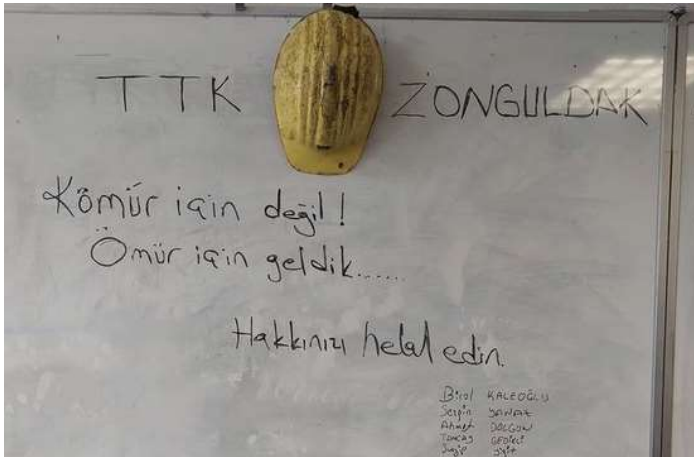
Fotoğraf-5’de yer alan “Yıkılırken haber verin, yıkınca içeride ölü var” ve Fotoğraf-6’de yer alan “Bu enkazın altında biri var”, “Kimse yardım etmiyor”, “Yardım edin” söylemleri acının ve çaresizliğin fotografik söylem temsilleridir. Depremden sağ olarak kurtulan kişilerin, kaybettikleri yakınlarını enkaz altında bırakmak zorunda kalmaları, bu durumu bina enkazlarına yazmaları, yaşanan acının ve çaresizliğin boyutunu gözler önüne sermektedir. Diğer bir trajik durum ise her iki fotoğraf karesindeki söylemleri güçlendiren, yaşanan çaresizliği simgeleyen telefon numaralarıdır. Yaşanan deprem sonrasında, kayıp yakınlarını

bulmak ve haber almak için kurtarma ve enkaz kaldırma ekipleri ile iletişime geçmek isteyen depremzedeler bu yöntemle başvurmuşlardır.

Bu tarz fotoğrafların medya araçların da yer alması ve farklı mecralarda dolaşıma girmesi, yaşanan acının ve çaresizliğin başkaları tarafından hissedilmesi noktasında büyük önem arz etmektedir. Çünkü fotoğraflar yaşamın gerçeğini bir kareye hapsetmenin dışında, toplumu bilinçlendirme görevi de üstlenmektedir. Barthes’a göre fotoğraf, özü itibarıyla temsil ettiği nesneyi onaylamalıdır (Barthes, 2016: 36). Bu durum sonucunda temsil edilen olgu izleyici tarafından bilinçlenme aracı olarak kullanılabilir.

Sontag’ın diğer bir kitabı olan “*Başkalarının Acısına Bakmak*” eserinde, toplumda yaşanan sarsıcı ve büyük olaylara ilişkin şu şekilde açıklamalar yapmıştır. Sontag, fotoğrafların yaratmış olduğu söylemlerin, yaşanan acı olayların akabinde gündelik yaşamın yeniden inşa edilmesi açısından oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Sontag, işlenen büyük suçların ve zalimliklerin yer aldığı fotoğraflara bakmanın, izleyiciye büyük sorumluluk yüklediğini söylemektedir. Çünkü, bu tür tarihi belge niteliğindeki fotoğrafların temsil ettiği olaylar, izleyiciyi şekillendirerek, toplumda bir daha bu tarz olayların yaşanmaması adına sorumluluklar yüklediğini dile getirmektedir (Sontag, 2004: 95).

Yaşanan olumsuz olayların akabinde, insanların birbirinin acısını paylaşarak sorumluluk üstlenmesi, olumsuzluklardan etkilenen kişilere destek sağlaması, sosyo-kültürel yapının gereğidir. Toplumun bu tür olaylarda birlikte hareket etmesi, dayanışma içinde olması, insanların birbirinin acısını paylaşması, olumsuzluklardan etkilenen kişilere destek sağlaması, toplumsal bağların güçlenmesine ve toplumun yeniden yapılanmasına yardımcı olur. Yardımların afet bölgelerine ulaşması, bölge insanları için önemli bir umut kaynağı olurken, toplumsal dayanışmanın güçlenmesine de katkıda bulunur.

Fotoğraf-7: Acının Fotografik Söylemi-7

Fotoğraf-8: Acının Fotografik Söylemi-

8

Bu bağlamda Fotoğraf-7 incelendiğinde, kurtarma çalışmalarına katılan, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) çalışanları tarafından yazılan “*Kömür için değil! Ömür için geldik... Hakkınızı helal edin.*” söylemleri dikkat çekmektedir. Benzer bir söylem içeren Fotoğraf-7’deki metin ise, Denizde Acil Müdahale Arama Kurtarma Derneği (DAM-SAR), tarafından hazırlanmıştır. Hatay’daki kurtarma çalışmalarına katılan dernek çalışanları, bölge halkının yanında olduklarını anlatan “*DAMSAR Hatay da yanınızda*” söylemini yazarak, depremzedelerin acılarını paylaştıklarını ifade etmektedirler. Farklı birçok kurum ve kuruluş tarafından yardım ulaştırılan afet bölgelerinde yer alan bu fotografik söylemler, birlik ve beraberliğin temsili noktasında önemli veriler olarak değerlendirilebilir.

Fotoğraf tarihi incelendiğinde, fotoğrafçılar tarafından çekilen birçok sosyal olayın, birçok durumun, fotoğrafı ile karşılaşılmaktadır. Çekilen ve kayıt altına alınan görseller aracılığıyla, yaşanan olaylar toplum tarafından görünür ve durumun iyileştirilmesine dair adımlar atılır. Fotoğraf tarihinde bu ve buna benzer birçok örnek yer almaktadır (Ok, 2016: 33). Bu bağlamda değerlendirildiğinde, afet bölgesinde yaşanan yıkıcı etki, bölgenin iyileşmesi adına, toplum tarafından söylemlere yansıtılarak enkaz duvarlarında yer bulmuştur.

Fotoğraf-9: Acının Fotografik Söylemi-9

Fotoğraf-10: Acının Fotografik Söylemi-10

Yapılan araştırma sonucu, bu bölgelerde yaşayan insanların bir kısmının, yaşanan olumsuzluklardan dolayı deprem bölgesini terk etmek zorunda kaldıkları, bazı bölge sakinlerinin ise bölgede yaşamaya devam ettikleri anlaşılmıştır. Bu durum, depremzedeler tarafında yazılan duvar yazılarına yansımış ve fotoğraflardaki söylemler olarak topluma sunulmuştur. Örneğin; Fotoğraf-9 incelendiğinde depremlerden etkilenen illerden biri olan Hatay'da çekilen fotoğraftaki söylem dikkat çekmektedir. Fotoğrafta “*Umudunu yitirme, geri döneceğiz Hatay*” söylemi yer almaktadır. Bölge sakinlerinin, yaşadıkları afet sonrası ilçelerini mecburi olarak terk etmek zorunda kaldıkları, tekrar yaşadıkları bu bölgelere geri dönmek istedikleri, fotoğraftaki söylemlerden açıkça anlaşılmaktadır. Buna karşın Fotoğraf-10 incelendiğinde, her türlü olumsuz şartın yaşandığı bu bölgeleri terk etmek istemeyen insanların söylemleri görülmektedir. Fotoğraf-10'da “*Gitmedik ki, geri dönelim Hatay*” söylemi yer almaktadır. Depremzedeler bu kötü şartlarda bile aynı şehirde konteynerler ya da çadır kentlerde ikamet ederek, gündelik yaşamlarına devam ettikleri, yaşamlarını olabildiğince eski haline getirebilmek adına çaba sarf ettikleri söylenebilir. Bu iki söylemde de bölge sakinlerinin yaşam alanlarını iyileştirme ve hayatlarını o bölgelerde devam ettirme isteklerinin olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Tüm bu fotografik söylemler, yaşanan depremlerden etkilenen insanların bulundukları psikolojik durumu özetlerken, bir açıdan da birlik beraberlik ve sahiplenme iç güdüsüyle kişileri cesaretlendirmektedir. Yapılan araştırma neticesinde farklı duygular ve farklı amaçlarla hazırlanan benzer söylemler, farklı illerde bu acıyı yaşayan farklı kişiler tarafından oluşturulmuştur. Geleneksel medya ve sosyal medya aracılığı ile yapılan paylaşımlarda bu durum açıkça görülmekte ve fotoğraf aracılığı ile topluma aktarılmaktadır.

4. SONUÇ

Yaşanan depremler, insanların psikolojik durumlarını derinden etkilemiş ve olumsuz duygulara neden olmuştur. Yapılan araştırmalar, felaketlerin ardından duvarlara veya diğer kamusal alanlara yazılan benzer söylemlerin varlığını ortaya koymuştur. Bu metinlere, depremlerden etkilenen illerin birçok bölgesinde rastlanmıştır, metinlerin yardım çağrısı, destek ve dayanışma söylemleri içerdiği görülmüştür. Bu fotografik söylemlerin, geleneksel medya ve sosyal medya araçlarında paylaşıldığı gözlemlenmiştir. Geleneksel medya ve sosyal medya, yaşanan felaketlerle ilgili haberleri ve paylaşımları geniş bir kitleye ulaştırma potansiyeline sahiptir. Bu platformlar, insanların duygusal tepkilerini ifade etmelerine, birlik beraberlik mesajları yaymalarına ve felaketlerden etkilenen insanlara destek olmalarına olanak tanımaktadır. Kalıntıların görünen yüzeyleri üzerinde bulunan fotografik söylemlerin oluşturulması, bu söylemlerin bulunduğu kadrâjların fotoğraflanarak kayıt altına alınması ve yayımlanmasının birbirinden farklı sebepleri olduğu bu çalışma sonucu anlaşılmıştır. Genel olarak tüm bu fotoğraf karelerinde yer alan söylemlerin, acının tasviri noktasında insanlar üzerindeki etkiyi güçlendirdiği görülmüştür. Sadece yıkılmış bina görsellerinden ziyade, içerisinde çeşitli sebeplerle yazılan söylemlerin bulunduğu fotoğrafların topluma sunulması, toplum üzerinde oluşacak olan etkiyi misliyle arttırmaktadır. Depremden zarar gören binaların bile önüne geçen bu fotografik söylemler, aynı zamanda toplumu yaşanan olaylara karşı şekillendirip, harekete geçirmekte ve toplumu yeniden inşa etmektedir.

Bölgede çekilen ve çeşitli mecralarda yayımlanan fotoğraf karelerindeki söylemlerin, toplum üzerinde oluşturduğu genel etkinin yanı sıra, hazırlanma sebebi bakımından birbirinden farklı amaçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bunların ilki adli ve tarihi belge niteliğindeki söylemlerin bulunduğu temsillerdir. Arama kurtarma faaliyetlerine katılan ekiplerce yazılmış bu metinlerin, müdahale sürecini hızlandırdığı, bölgeye gelen yeni ekipleri yönlendirme amacı olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda bu fotografik söylemlerin bulunduğu bu görseller, ilgili binalarda arama kurtarma çalışmasının yapılıp yapılmadığını, enkazlar da insanların olup olmadığını kanıtlayan, adli ve tarihi belge niteliği taşımaktadır. Diğer bir amaç ise, içerisinde iletişim içerikli söylemlerin bulunduğu temsillerdir. Depremzedeler tarafından yazılan bu türdeki metinlerin bulunduğu görseller incelendiğinde, binaların üzerine yazılan metinlerdeki amaç diğerlerine göre farklıdır. Depremzedelerin, kaybettikleri ya da ulaşamadıkları yakınlarına ulaşabilmek amacıyla bu temsilleri oluşturdukları anlaşılmıştır. Fotoğraf karelerindeki temsillerde dikkat çeken başka bir ayrıntı ise metinlerdeki telefon numaralarıdır. Bu numaralar kurtarma ve enkaz kaldırma ekipleri ile iletişime geçme amaçlıyken, yaşanan acının ve çaresizliğin belgesi durumundadır. Ayrıca, içerisinde yardımlaşma ve dayanışma amaçlı söylemlerin bulunduğu temsiller de dikkat çekmektedir. Yardım kuruluşları ve yardımseverlerin oluşturduğu bu türdeki söylemlerin bulunduğu görseller incelendiğinde, binaların üzerine yazılan metinlerdeki amaç şu şekilde ifade edilebilir. Bu tür söylemler barındıran fotografik temsiller, bölgedeki yardımlaşmanın ve dayanışmanın bölge insanı açısından önemini vurgulamakta, fotografik anlatımı güçlendirmekte ve sosyo-kültürel yapıyı desteklemektedir. Son olarak, insanlara cesaret, güç ve moral vermek amacıyla, bilinen gerçek anlamdaki duvar yazıları olarak hazırlanan söylemlerdir. Depremzedelerin, afet sonrası yaşadıkları şehirleri terk etmek istememeleri ve bu durumu yazdıkları metinlerde dile getirmeleri, bölgenin iyileşmesi adına oldukça önemlidir. Bu söylemlerde, depremzedelerin yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen, gündelik yaşamlarına devam ettikleri, yaşam alanlarını eski haline getirebilmek adına çaba sarf ettikleri görülmektedir.

Bu fotografik söylemler, yaşanan felaketin yarattığı duygu durumunun dışavurumu olarak karşımıza çıkmakta, yaşanan acıyı ve çaresizliği temsil etmektedir. Tüm bu çıkarımlar neticesinde, nitel araştırmalar doğrultusunda gerçekleştirilen bu çalışmada, fotoğrafın yaşamın

gerçeğini bir kareye hapsedmenin dışında, toplumu bilinçlendirme, yönlendirme ve harekete geçirme açısından çok önemli bir görev üstlendiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Barthes, R. (2016). *Camera Lucida: Fotoğraf Üzerine Düşünceler*, (Çev.: R. Akçakaya). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.

Bate, D. (2011). *Fotoğraf: Anahtar Kavramlar*. (Çev.: B. Şimşek). Ankara: De Ki Yayınları.

Berger, J. (2017). *Bir Fotoğrafı Anlamak*. (Çev.: B. Eyüboğlu, Y. Salman, M. Gürsoy Sökmen, S. Sökmen). İstanbul: Metis Yayınları.

Burgin, V. (2013). *Fotoğrafı Düşünmek*. (Çev.: A. Ünal). İstanbul: Espas Sanat Kuram Yayınları.

Burr, V. (2012). *Sosyal İnşacılık*. (Çev.: S. A. Arkonaç). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Clarke, G. (2017). *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Fotoğraf*. (Çev.: M. M. Aydemir). İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Elkins, J. (2019). *Fotoğraf Kuramı*, (Çev.: A. Ünal, E. Uslu). İstanbul: Espas Sanat Kuram Yayınları.

Freud, S. (1996). *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*. (Çev.: Ş. Yeğin). İstanbul: Payel Yayınevi.

Hacking, J. (2015). *Fotoğrafın Tüm Öyküsü*. (Çev.: A. Bozkurt), İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Hall, S. (1977). *Culture, the Media and the "Ideological Effect"*. Curran, J. vd. (der), Mass Communication and Society. London: Edward Arnold.

Le Breton, D. (2010). *Acının Antropolojisi*. (Çev.: İ. Yerguz). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Meskin, A. ve Cohen, J. (2018). "Kanıt Olarak Fotoğraf", s.93-113. (ed), Walden, S. *Fotoğraf Felsefesi-Doğanın Kalemi Üzerine Denemeler*. (Çev.: A. Ünal, H. Yılmaz). İstanbul: Espas Yayınları.

Nora, P. (2006). *Hafıza Mekânları*. (Çev.: M. E. Özcan). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Ok, S. S. (2016). *Fotoğraf Belleğinde Acının Tasviri*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Özkemahlı, K. K. (2023). *Fotoğrafik Temsil: Orontes (Asi Nehri) Yaşam Kültürü*. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Sanatta Yeterlik Tezi. Hatay.

Sontag, S. (2004). *Başkalarının Acısına Bakmak*. (Çev.: O. Akinhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Sontag, S. (2011). *Fotoğraf Üzerine*. (Çev.: O. Akinhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Steichen, E. (1958). "Photography: Witness and Recorder of Humanity", *The Wisconsin Magazine of History Spring*, Vol. 41, No. 3, pp.159-167.

TDK. (1988a). *Türkçe Sözlük Cilt I A-J*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

TDK, (1988b). *Türkçe Sözlük Cilt II K-Z*. Ankara Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1: T.C. İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, *Kahramanmaraş-Pazarcık'ta Meydana Gelen Deprem Hakkında Basın Bülteni-3*, <https://bit.ly/3Mf3Sug>, (E.T.: 16.05.2023).

URL-2: T.C. İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, *Kahramanmaraş-Pazarcık'ta Meydana Gelen Deprem Hakkında Basın Bülteni-36*, <https://bit.ly/3WdFNs4>, (E.T.: 17.05.2023).

FOTOĞRAF KAYNAKLARI

Fotoğraf-1: *Acının Fotoğrafik Söylemi-1*, Erişim Linki: <https://www.mynet.com/hatay-da-yikilan-bir-binanin-uzerine-yazilan-notlar-tuyleri-diken-diken-etti-okla-gosterdiler-4-yetiskin-2-cocuk-190101279954>, E.T.: 05.06.2023.

Fotoğraf-2: *Acının Fotoğrafik Söylemi-2*, Erişim Linki: <https://www.aykiri.com.tr/hatay-da-yikilan-binanin-uzerine-yazilan-yazi-yurekleri-dagladi-4-yetiskin-2-cocuk/34570/> E.T.: 05.06.2023.

Fotoğraf-3: *Acının Fotoğrafik Söylemi-3*, Erişim Linki: <https://www.karamanhabercisi.com/adiyamanda-kontrol-edilen-binalar-isaretlenip-yikiliyor-64167h.htm>, E.T.: 06.06.2023.

Fotoğraf-4: *Acının Fotoğrafik Söylemi-4*, Erişim Linki: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/turkiyeyi-yikan-depremler-sonrasinda-bile-ranta-talana-israfa-liyakatsizlige-devam-2052895>, E.T.: 06.06.2023.

Fotoğraf-5: *Acının Fotoğrafik Söylemi-5*, Erişim Linki: <https://www.agazete.com.tr/sozun-bittigi-yerdeyiz-2>, E.T.: 08.06.2023.

Fotoğraf-6: *Acının Fotoğrafik Söylemi-6*, Erişim Linki: <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/depremde-yasanan-caresizligin-tarifsiz-ozeti-633223h.htm>, E.T.: 09.06.2023.

Fotoğraf-7: *Acının Fotoğrafik Söylemi-7*, Erişim Linki: <https://www.haberturk.com/zonguldakli-madencilerden-depremzedelere-duygulandiran-not-3565575>, E.T.: 12.06.2023.

Fotoğraf-8: *Acının Fotoğrafik Söylemi-8, Instagram, Aramakurtarmasar Sayfası, 11 Mart 2023 Tarihli Gönderi*, Erişim Linki: <https://l24.im/3JbNy4>, E.T.: 18.06.2023.

Fotoğraf-9: *Acının Fotoğrafik Söylemi-9, Instagram, İskenderunn Sayfası 25 Şubat 2023 Tarihli Gönderi*, Erişim Linki: <https://l24.im/t5Xfrn>, E.T.: 01.07.2023.

Fotoğraf-10: *Acının Fotoğrafik Söylemi-10*, Erişim Linki: <https://onedio.com/haber/depremin-ardindan-enkaza-donen-sehirlerin-duvarlarindaki-yazilar-bogazinizi-dugumleyecek-1129828>, E.T.: 08.07.2023.